

נשמת כל חי INTRODUCTION TO

The *נשמת כל חי* of *תפלה* is found in two forms of Jewish liturgy; at the end of *פסוקי* *דזמרה* on *שבת* and *יום טוב* and at the end of the *הגדה*. The placement of *נשמת כל חי* within the *הגדה* can be traced to the *גמרא*:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קי"ז ע"ב – משנה. מזוגו לו כוס שלישי, מברך על מזוגו. רביעי, גומר עליו את הלל, ואומר עליו ברכת השיר. דף קי"ח ע"א – גמרא: מאי ברכת השיר? רב יהודה אמר: יהללך ה' א-להינו, ורבי יוחנן אמר: נשמת כל חי.

Translation: MISHNA: They pour the third cup for him and he recites the Grace After Meals. They pour the fourth cup. Over the fourth cup, he recites Hallel and ends with Bircas Ha'Shir. GEMARA: What is Bircas Ha'Shir? Rav Yehudah says: Yi'Halelucha Hashem Elokeinu. Rebbe Yochanon says: Nishmas Kol Chai.

A question should immediately come to mind. Knowing the length of the two *תפילות*, *נשמת כל חי* and *יהללך ה' א-להינו*, as they currently exist, would we ever consider the two interchangeable? In the Artscroll *מהחזור*, *יהללך ה' א-להינו* consists of 5 lines while *נשמת כל חי* consists of 48 lines (beginning with the word: *נשמת* and ending with *ישתבח*). Perhaps we should rephrase our question: are we currently reciting the same version of *נשמת כל חי* that the *גמרא* referred to as *ברכת השיר*? The answer is: No, we are not. On page 67 of his *פסח של הגדה*, Professor Daniel Goldschmidt suggests that the version of *נשמת כל חי* that was recited at the time of the *גמרא* likely read as follows:

נשמת כל חי, תברך את שמך יי א-להינו,
ורוח כל בשר תפאר ותרום זכרך מלכנו תמיד,
כי מעולם ועד עולם אתה א-ל.
ברוך אתה יי, מלך מהלל בתשבחות.

Professor Goldschmidt lists as his source: *Ein Virtag Uber das Ritual des Pessachabends*, pages 21-22. If Professor Goldschmidt is correct in his formulation of the original version of the *ברכה* of *נשמת כל חי*, he has provided us with the information we need to provide a better explanation of the disagreement between *רב יהודה* and *רבי יוחנן*. *רב יהודה* and *רבי יוחנן* only disagreed about the opening words of the *ברכה*. They were not arguing about the *חתימת הברכה*. They both agreed that the *חתימת הברכה* was: *מלך מהלל בתשבחות*. That view of the argument between *רב יהודה* and *רבי יוחנן* explains why we include both the words of *נשמת כל חי* and *יהללך ה' א-להינו* in the *הגדה*. Since *רב יהודה* and *רבי יוחנן* agreed on the *חתימת הברכה*, the core of the *ברכה*, then why not include the two versions of the opening of the *ברכה* in the *הגדה*. We can further surmise

that the original versions of the ברכות that surrounded פסוקי דזמרה, ברוך שאמר, which still ends with the חתימת הברכה of מלך מהלל בתשבחות and ישתבח, each ended with the same ברכה of מלך מהלל בתשבחות. What distinguished the two were the words that preceded the חתימת הברכה of each. Their opening words were different in the same manner in which the opening words of נשמת and א-להינו were different.

Let us take this line of reasoning one step further. We recently discussed the section of תפלת שחרית known as תפלת השיר. Remnants of that prayer still exist in all נוסחאות except נוסח אשכנז. We can therefore argue that at an early point in the history of the סידור what preceded קריאת שמע and ברכות קריאת שמע were two sections, each of which contained chapters and verses of תהלים; תפלת השיר which ended with יהללך ה' and נשמת כל חי which ended with פסוקי דזמרה א-להינו. The חתימת הברכה of each section, however, was the same; i.e. מלך מהלל בתשבחות. At some point, before the time of the גאונים, several changes were made to the ending ברכה of each section. The opening words of the ברכה that ended תפלת השיר were modified by the addition of a ברוך שאמר, פיוט, while the חתימת הברכה remained: מלך מהלל בתשבחות. In the same manner the ברכה of נשמת כל חי was expanded with the addition of פיוטים. Why was its חתימת הברכה changed? It is conceivable that חז"ל preferred that we not recite the same ברכה of מלך מהלל בתשבחות twice in תפלת שחרית. Notice that they did not replace the ברכה. Instead they expanded the ברכה. The words: מלך מהלל בתשבחות are still found within ישתבח with one minor change; i.e. the word: גדול replaced the word: מהלל:

ברוך אתה י-י, א-ל מלך גדול בתשבחות, אל ההודאות, אדון הנפלאות, הבוחר בשירי זמרה, מלך, אל, חי העולמים.

Given this background, we can attempt to answer one other question that we previously asked: why do we not find a reference to the ברכות of ברוך שאמר and ישתבח in the גמרא? That answer is: we were mistaken in looking within the גמרא for the wording of the ברכות as they appear today in the סידור. We should have been looking for the form of the ברכות as they were recited at the time of the גמרא. In other words, the two ברכות for which we searched were the two ברכות referred to by רב יהודה and רבי יוחנן. What ברוך שאמר referred to as: יהללך ה' א-להינו and what רבי יוחנן referred to as נשמת כל חי represented what is now known as the ברכה of ישתבח. The transition in the wording of the ברכות occurred after the period of רב יהודה and רבי יוחנן, first generation אמוראים, and before the period of the גאונים.

The fact that over time, the **נשמת** of **חתימת הברכה** changed to what is now the end of **ישתבח**, led to an interesting dispute concerning the **הגדה**. Some began including both the **ברכות** of **נשמת** and **א-להינו** in the **הגדה**, a fact that we can attest to from one of the sample pages of an ancient **הגדה** that was attached to last year's Pesach Supplement (Vol. 6, No. 31, April 10, 2009). That practice was based on the following opinion:

רשב"ם מסכת פסחים דף קיח' עמ' א'-ור' יוחנן אמר נשמת כל חי. אף נשמת, דהיינו ברכת השיר דמתני', דאילו יהללך, אנו אומרים בכל יום שאומרים בו את ההלל, ומאי שנא ליל פסח דנקט, אם לא להוסיף עוד ברכה אחרת! והיינו דאמר הלכה כרבי יוחנן בתרווייהו, וקבעוהו לאחר הלל הגדול שצריך לאומרו כדלקמן, דהשתא איכא ברכה בכל חדא וחדא' והכי הוא מילתא שפיר, כך נראה בעיני.

Translation: Rav Yochanon said to recite Nishmas. What Rav Yochanon meant was to include Nishmas as well which is the Birchah Hashir referred to in the Mishna. If the Birchah Hashir that was referred to in the Mishna was Yihalelucha, why give this paragraph a special name when it is recited after Hallel at the Seder when we already say that paragraph on all days in which we recite Hallel. The designation of Birchah Ha'Shir must have been a reference to a Bracha that was not generally recited after Hallel and should be recited as well. That is what was meant that the Halacha is like Rav Yochanon concerning both. They placed this second Bracha after Hallel Ha'Gadol which must be recited at the Seder. As a result, we end Hallel Ma'Mitzri with a Bracha and we end Hallel Ha'Gadol with a Bracha. That is the correct way to proceed and all will be well.

Let us return to Professor Daniel Goldschmidt's discussion of **נשמת כל חי** to learn more about the expansion of the **ברכה**:

מכבר הכירו שנוסח 'נשמת' שלפנינו מתחלק לכמה חלקים: חלק הראשון, לפי דעת דודן (אוצר השירה והפיוט, אות נ' 2769), מגיע עד 'ולך לבדך אנחנו מודים'; השני – עד 'שעשית עם אבותינו ועמנו'; השלישי – מכאן ועד הסוף; והראשון נתחבר לדעתו בתקופת התנאים, השני – בתקופת אמוראי בבל, והשלישי – בתקופת רבנן סבוראי או הגאונים הראשונים. באמת נמצא החלק השני 'אלו פיננו' כתוב בתלמוד (ברכות דף נט', ב'), והוא שם הודיה על הגשמים, וחתימתו 'א-ל ההודאות'. ואף העירו, שיש 'רשויות' (ופיוטי הקדמה) ל'נשמת' ויש רשויות ל'אילו פיננו', ומכאן ראייה ש'נשמת' פיוט לעצמו ו'אילו פיננו' פיוט לעצמו.

Translation: For awhile, it has been established that the wording of the prayer: Nishmas that we have before us can be divided into three sections. The first section, according to Davidson (Otzar Ha'Shira V'Ha'Piyut, letter 50, 769), ends with the words: Oo'Lecha Livadcha Anachnu Modim; the second section ends with the words: Sh'A'Seisa Im Avoseinu V'Imanu; the third section continues after those words and proceeds until the end. The first section was composed at the time of the Mishna. The second section was composed during the time of the Babylonian Talmud and the third section was composed during the period of the Savorim and the early Gaonim. In truth the second section which begins with the words: Ei'Lu Feenu is found in the Talmud (Brachos 59, 2)

1. This statement by the רשב"ם supports my position that both **ברוך שאמר** and **ישתבח** are closing **ברכות** as opposed to the common view that **ברוך שאמר** opens **פסוקי דזמרה** and **ישתבח** closes **פסוקי דזמרה**.
2. Available at hebrewbooks.org.

and is a prayer of thanksgiving for rain. It ended with the words: Kail Ha'Ho'Do'O's. Researchers further noted that they found introductory paragraphs seeking permission that preceded Nishmas and the section of Ei'Lu Feenu. Those finds confirm that the opening section of Nishmas and the second section of Ei'Lu Feenu were viewed as independent Piyuttim.

אבל מן השרידים של המנהג הארצישראלי הקדום, שנתגלו בגניזה המצרית, יוצאת ראייה לסתור חלוקה זו. מהם אנו למדים, שבסוף פסוקי דזמרה נהגו שם לומר 'אילו פיננו', וסופה של הפיסקה במקום שבנוסח שלנו כתוב 'ויקדישו וימליכו את שמך מלכינו (תמיד) – כל החלק הזה טבע של הודאה לו, וניסוחו שונה מנוסח ברכת השיר. הדברים הבאים אחריו תוספת פיוטית הם. וראוי לציין, שלהודאה זו נכנסה גם הזכרת יציאת מצרים, הלקוחה כנראה מברכת הגאולה.

Translation: By the same token, fragments found in the Geniza in Cairo that evidenced Minhag Eretz Yisroel seem to contradict that position. From them we learn that it was their practice that at the end of Pseukei D'Zimra they would say: Ei'Lu Feenu. At the end of that section, instead of following our text they would say: Va'Yakedishu V'Yamlichu Es Shimcha Malkeinu Tamid- indicating a prayer of thanksgiving which is very different from the text of Bircas Ha'Shir. What followed were Piyuttim. It is worth noting that within those words of thanksgiving crept in references to the Exodus from Egypt, which were borrowed from the Bracha of Geula (redemption-Ezras Avoseinu).

החלק הראשון, ברכת השיר, הוסיפו עליו דברי פיוט, וכללו בתוכם נוסח של החתימה העתיקה: 'המהולל ברוב התשבחות'. ובלי ספק הכניסו לכאן את התוספת, כדי לחבר הפיסקה הראשונה עם השנייה, ההודאה: משום כך אומר הפייטן: 'ולך לבדך אנחנו מודים'. ברכה זו נוספו עליה תוספות מרובות, עד שצורתה העיקרית אינה ניכרת. כידוע נוהגים לאמרה בתפלת שחרית של שבת ויום טוב בלבד. ובחול מסיימים את הזמירות ב'ישתבח', שאף הוא מסתיים בדיבור 'כי מעולם עד עולם אתה א-ל', אבל חתימתו אחרת. נוסח 'ישתבח' לא היה נהוג בארץ ישראל בזמן הקדום. וכנראה נתחבר בבבל. הוא הורכב על הנוסח המקורי של 'נשמת', בזמן שלא הכירו ב'נשמת' שהיא עצמה נוסח של ברכה. בנוסחה המורחב נכנסה התפילה למחזורים של כל המנהגים, ובנוסח הזה נתקבלה להגדה של פסח.

Translation: To the first section, Bircas Ha'Shir, they added poetic lines and incorporated its old Chasimas Ha'Bracha: Ha'Mihullal B'Rov Ha'Tishbachos. They undoubtedly added those words in order to connect the second section with the first; the words of thanksgiving. That is why the composer wrote: Oo'Lecha Livadcha Anachnu Modim. They added so much to the Bracha of Nishmas that its original form was no longer visible. As you know we follow the custom of reciting the Bracha of Nishmas in Tefilas Shacharis only on Shabbos and on Yom Tovim. On weekdays, we close Pseukei D'Zimra with the Bracha of Yishtabach which also contains a reference to "Ki Mai'Olam Ad Olam Ata Kail", but its ending is different. The wording of Yishtabach was not found in Minhag Eretz Yisroel in early times. It appears that Yishtabach was composed in Babylonia. It was grafted from the form of the original Bracha of Nishmas at a time when it was no longer recognized that Nishmas itself was composed as a Bracha. The Bracha of Nishmas was incorporated into the Siddurim of all the Nuscha'Ot in its longer version and in that form it was included into the Haggadah of Pesach.